

Prof. dr. Mirsad KUNIĆ

Mehmedalija TALETOVIĆ, bachelor bosanskog jezika i književnosti

USMENE PREDAJE NA PODRUČJU NASELJA VELINO SELO

Sažetak

Tokom terenskog istraživanja na području Velinog Sela, općina Čelić koje se održalo u ljeto 2015. godine, naš tim je došao u kontakt s nekoliko kazivača. Jedan od njih je Alija Šećkanović. Odlika navedenog kazivača jeste hibridnost njegovih predaja, tako da su u ovome radu obrađene mitološke ili demonološke predaje, historijsko-religijske predaje, historijske usmene predaje te dvije pjesme koje pamti kazivač. To su neobjavljeni tekstovi koji će ovdje biti po prvi puta publicirani i to na dijalektu toga kraja.

Summary

During the field research in the area of Velino Selo, municipality of Celic which took place in the summer of 2015, our team had come in contact with several narrator. One of which is Alija Šećkanović. The quality of the above narrator hybrid structures is its tradition, and so in this paper handled mythological or demonological teachings, historical and religious teaching, historical oral tradition, and two songs that remembers the narrator. These are unpublished texts that are here for the first time and published in the original dialect of the region.

Ključne riječi: *usmene predaje, zakopano blago, kazivač, mitologija.*

Key words: *oral legends, buried treasure, storyteller, mitology.*

Uvod

Vrijednost usmenog pamćenja je od neprikosnovenog značaja za jedan narod. Tome u prilog govore i mnoge usmene predaje koje su do sada zabilježene ali koje i danas postoje. Želja i volja za prikupljanjem usmene građe koja je naše rasuto blago javila se i u meni, mojim kolegama, profesoru i dobrim ljudima iz Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa TK. Naš prvi lokalitet u potrazi za zakopanim (zapamćenim!) blagom bio je Velino Selo, koje se nalazi nadomak Čelića. Tako smo došli u kontakt s našim kazivačima. Jedan od tih kazivača bio je i Alija Šećkanović. Rođen je 1933. godine a od obrazovanja ima četiri razreda osnovne škole. Zna čitati i pisati. U našem opsežnom razgovoru, Alija je kazao nekoliko zapamćenih

predaja i priča iz djetinjstva koje nisu predmet ovog rada. Odlika njegovih predaja jeste hibridnost. Prema podjeli usmenih predaja Aiše Softić, u ovom radu će biti izvorno, na originalnom dijalektu navedene usmene predaje Alije Šećkanovića. Njih ima nekoliko: mitološke ili demonološke od kojih imamo predaje o šejtanu i predaje o zakopanom blagu, zatim historijsko-religiozne odnosno predaje o šehidima i historijske usmene predaje u koje se ubrajaju predaje o gradnjama i građevinama, predaje o lokalitetima kao i predaje o grobljima. Zabilježene su i dvije pjesme. Specifičnost jeste i miješanje navedenih podvrsta tako da je zabilježena i predaja koja je zapravo kombinacija predaje o šehidima i predaje o gradnjama i građevinama. To govori i o uskoj povezanosti ovih predaja. Sve navedene usmene predaje ovog kazivača, interpretirane su pojedinačno.

1. Mitske ili demonološke predaje

1.1. Predaja o nastanku vodenice

Sve što god je se prije stvorilo, napravilo sve je to bilo đavolskog posla, one vodenice, ovo-ono. I baš ima pripovijetka za vodenicu. Kad je đavo napravio vodenicu pa došo čovjek i kaže vidio, uzo mu sijat ali nije bilo onoga čeketala znaš unutar pa po kamenu što ide, nego on je davao onako. Pa čovjek reko hoćeš mi dat, kaže, hoćeš mi dat red dan i noć da ja, kaže, napravim te da se samo predaje. Kaže hoću. A on uzeo i napravio i mljeo tako on dan i noć. Đavo došo, haj, kaže. Kuda? Pa prošla je dan i noć. Nikad nije prošla dan i noć, ovo ostaje meni.¹

Ova se predaja može uključiti u korpus predaja o šejtanu². Jer „sam termin *šejtan* u bošnjačku tradiciju dospio je preko islamskog učenja i potpuni je ekvivalent staroslavenskim nazivima *vrag*, odnosno *đavo*“.³ U tekstu se može primijeti da kazivač koristi termin *đavo* a ne *šejtan*, što bi moglo značiti da predaja vodi porijeklo sa šireg bosanskohercegovačkog, ili južnoslavenskog, prostora i nije vezanasamo za muslimansko-bošnjački kulturni krug. Činjenica jeste da svako novo vrijeme donosi neke promjene, a svaka novina zapravo postaje nekim oblikom drugosti. Drugost često označava i strah od nepoznatog, drugačijeg pa time i ovdje je postojao strah od toga šta je to novo vrijeme donijelo sa sobom. Jedini način da se prevaziđe strah jeste kontakt s njim. Nakon što je čovjek počeo koristiti vodenicu i spoznao njen učinak i uvidio da ona nije neko zlo, postao je njenim korisnikom. U većini predaja o šejtanu/đavolu/vragu njihova funkcija je korištena kao zamjena za zlo ili istoznačno. Navedena predaja nam govori da to nije uvijek slučaj jer on(i) znaju donijeti i neku korist izuzev ako se ne držimo toga da je novina jednaka đavolu odnosno zlu jer je nepoznata.

¹ Kazivao: Alija Šećkanović (1933). Zapisao: Mehmedalija Taletović 2015.

² Softić, Aiša. *Usmene predaje Bošnjaka*. Sarajevo: BKZ „Preporod“, 2002, 83.

³ Ibid, 83.

1.2. Predaje o zakopanom blagu

Pa eto, ovaj je služio vojsku za vrijeme Austro-Ugarske u Budimpešti. I neki je ga civil od Mađžara prepozno da je on Bosanac i pito ga odakle je i tako. On je reko odakle, od Brčkog, ovo je teren ispod Majevice. I on je, ovaj, reko njemu, Klisure zovu se ovdje, ima tu Klis. On kaže to, kaže, crkva da je bila tu i tu je, kaže, mnogo zlato zakopano, ovdale kad se ide na lijevu stranu gore pri vrhu. I opiso mu kako sve to on more da dođe do toga zlata, da j' meni makar križ, kaže onaj, zlatni da dobijem a ono, kaže, ti moreš sebi. I on nije mogo doć do toga zlata, nešto ga je smelo, tako je to i sad stoji tu.⁴

Širom Bosne i Hercegovine, kod pripadnika različitih vjerskih i etničkih skupina, zabilježeno je mnogo predaja o zakopanom blagu. Zanimljivo je da se nikada u konačnici ne zna da li je to blago neko pronašao ili pak, ako je neko našao, ne zna se dali je pronalazač neko ko je još uvijek živ i „jedan od nas“ i slično. Dakle, ta osoba biva nedostupnom za izravni kontakt. I na kraju ove predaje imamo neriješen rezultat, dakle uprkos težnji i saznanju o postojanju blaga i tačnoj lokaciji gdje je skriveno, uvijek postoji to nešto što spriječi potencijalnog pronalazača. Mnoge su predaje upravo vezane za boravak Mađžara na ovome području, jer su njihovim odlaskom ostale mnogobrojne zalihe blaga pod zemljom. Mnogi vjeruju da je to istinito, pa tako imamo i neke kazivače koji tačno navode ime i prezime osobe koja je pronašla zlatnike, ali je ona odselila ili umrla. Postojanje zakopanog blaga u materijalnom smislu jeste upitno, ali ono daje jednu savršeno dobru priču, čiji su motivi rasuti širom jedne države, uobličeni u različite kuturne i žanrovske okvire, što postaje blagom jednog naroda. Da su one raznovrsne kao i da su uobličene u raznovrsne okvire, svjedoči i kazivanje Alije Šećkanovića, koji je ispričao još jednu predaju o zakopanom blagu.

Ima ova cesta što je bila turska kaldrma. Od Sarajva je preko Zvornika i ovamo išla Gradačcu. E tu su, kaže, slomljene neke kočije, tu je blago zakopano... Pa ja, to ima ovde, al to nije pokušavo niko, recimo, da je neko pokušavo nać i to. Ali tu, tako se priča, ali cesta je bila tu i tu je karavan išo, išle su kočije. To je bilo popločano, ja znam, mali kad sam bio kako je to bilo, nije bilo asvalta onda, nego bile ploče. I sad može na mjestima se vidjet kakva je kaldrma to bila.⁵

Razlog da niko od mještana nije pokušavao naći, kako svjedoči kazivač, leži u tome da to vjerovatno smatraju jednom dobrom pričom, ali ne i stvarnim događajem. Blago leži skriveno pod zemljom kao i naše priče kod naših djedova i nena koje su skrivene u njihovim dušama, ali razlog njihovog skrivanja nije u njima već u onima koji ne žele tragati za tim. U tome smislu trebalo bi se prihvatiti argumentaciju Vljaka Palavestre: „Sjećanja na priče iz prošlosti, kazivanja o događajima i junacima, još uvijek

⁴ Kazivao: Alija Šećkanović (1933). Zapisao: Mehmedalija Taletović 2015.

⁵ Ibid.

su tema dokonih razgovora, iako je arhaičnih tradicionalnih prilika za razgovor sve manje“.⁶

2. U tranziciji između historijsko-religijske i historijske usmene predaje

2.1. O šehidu i nastanku turbeta

A ovdje kažu da su vidjeli čovjeka na konju i ide znaš bez glave. A ljudi bili u njivi kopali kokuruz, radili su nešto tamo tako nešto i neki vide kad je reko, kao vidi čovjeka bez glave. I on je pao tu, i tu je osto i zato tu tada on ukupan tu. Ali turbe tu nije ovaj odma to, nego je nekom iz Sarajeva došlo na san. A tu ima hrast i bio je još jedan cer, a ja sam zapamtio onaj mal cer čuvajući goveda, znaš on je bio ostario i sad njega nema. I bila lipa i u tome trojstvu da ima mezar da tu treba napraviti turbe. I on je ozgor pošo i došo tu u Bijeloj su bili begovi i brat mu Salih-beg bio, ima i sad ta kula. Pa su oni došli tu da pitaju, oni nijesu znali, nego poslali ga u Brčko. A u Brčkom bio je neki, tačno mu ne znam ime, al znam to je porijekla... Hajri-beg ima sina sada, ovaj, valjda mu je bilo Mehmed-beg, pošto mu je i sin ovaj sad od Hajri-bega Meho, zovu ga Mehmed. On živi tu u Zoviku evo ga tu, ima svoju prodavnicu, ima konak, oni imaju svoj konak, onaj begovski konak. Pa ovdje susjedno selo, može biti dva kilometra, tri kilometra najviše, kad se ide prema Rahiću tamo. To je stara cesta bila, kaže da ih je Austrija radila. I tu kad je on došo od ovoga Hivzi-bega, kad je došo Mehmed-begu u Brčko, tu je ovaj se raspito i pošto je ovaj poznavo ovaj teren i doveo ga tu. I kad je on to vidio, sve što je vidio na snu vidio je tude i izmjerio ono, sve kako mu je došlo na snu. I on je tu napravio turbe i to turbe ja sam zapamtio. I ono je bilo napravljeno od... drveno turbe, ovako, ono direci, pa naslagane one daske ovako i pokriveno bilo. I tu turbe je bilo sve do četerest druge godine pa je ono bilo malo ohrdano četrdeset druge godine. Hadžiefendić, on je bio u Tuzli neki ministar, pa je on naoružao legiju ovu ovdje, Hadžiefendića legija zvala se, i on je naoružo da se branimo od četnika. I malo su oni gore ovaj išli, neku akciju vršili, neku kasarnu oslobodili hrvatsku, pa se vratili i onda je on njima isplatio. I kad su oni ovdje došli, oni su te pare dali, ono turbe porušili a drugo turbe napravili, malo ljepše. Znaš, isto drveno bilo, al je od... kao brodski pod bio. I ono je bilo do sedamdeset četvrte, pete tako nekako bilo. I nekim slučajem je neko po noći zapalio u ono vrijeme, ono se malo, ovaj, šta ja znam... Tu su Hrvati, katolici, pa su oni išli u Vražiće. A nekad su zapalili spomenik, ovi ko je zapalio, šta ja znam... I oni su, tako se saznalo, iz Vražića idući gore zapalili to turbe na osnovu onoga spomenika. I, eto, to turbe ono je izgorilo a mi smo odmah ono onoga istog ljeta napravili turbe malo masovnije, od cigle odzidali, tako je eno i sada.⁷

Prema dosadašnjim zapisanim predajama moglo se uočiti da su zabilježene mnoge predaje o šehidima slične kao i u ovom kazivanju. Takve predaje o šehidima spadale su u grupu historijsko-religijskih predaja. Na drugoj strani, prisutne su mnoge predaje o nastanku turbeta, što se ubraja takođe u predaje o gradnjama i građevinama, koje su podvrsta historijskih usmenih predaja. Specifičnost ove predaje jeste

⁶ Palavestra, Vljako. *Historijska usmena predanja iz Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Buybook, 2004, 69.

⁷ Kazivao: Alija Šećkanović (1933). Zapisali: Samra Kadušić i Mehmedalija Taletović 2015.

kombinaciju ovih dviju predaja, odnosno uvezivanje historijsko-religijske sa historijskim usmenim predajama. Dolazak sna čovjeku koji i ne poznaje to mjesto te gradnja turbeta na lokaciji koja je u trokutu tri stabla govori o mitskoj dimenziji predaje, što će biti opširnije analizirano u narednoj predaji.

3. Historijske usmene predaje

3.1. Predaje o grobljima

Skoro da svako područje ima svoju priču o mladoj i mladoženji, o tragičnom sukobu koji se desio na tome području. Motiv je uglavnom isti ali se okvir prilagođava kontekstu. I u ovome mjestu postoji predaja o sličnome događaju ali i jedno zanimljivo vjerovanje mještana oko jednoga groba u trokutu sela čija je funkcija bila i ostala – zaštita toga mjesta i njegovih mještana.

3.1.1. O tragičnoj sudbini mladenaca

Pa to kaže da su bili neki svatovi iz Srbije, pa su oni prešli na Rači iz Srbije. I odan kad su prešli preko ove ceste što ide Čelić - Brčko zove se Debeljača brdo. Tu su zasjeli neki, ko je bio ja ne znam, tu su njija potukli, tu je poginula djevojka. Ima djevojačko turbe zove se, tu je djevojka ukopana. Ja, a ima dalje vamo, već bliže spram Vražića, uz cestu, ovako, jedan mezar i on se obnavlja. Tu je, kaže, tobože... da je mladoženja da je tu.⁸

Kako je pomenuto, ovaj je motiv tragične svadbe široko rasprostranjen u usmenim predajama. Na nekim mjestima postoje predaje o tome da je mlada pristala da se uda za dva muškarca na isti dan, pa tako da nasred puta dođe do sukoba među svatovima, gdje stradaju ili pak stradaju iz nekih drugih razloga. Zaista, groblja postoje, ali većinom su bez natpisa.

3.1.2. O nišanu Gromoniku

Tu ima mezar, skoro smo mi prije... prošle godine stavili nišan. Bila dva nišana, znaš, pa su oboreni i mi smo u onoj ogradi, preko ovoga, znaš, ima i tu isto... I onda to je ta neka legenda i pripovijeda se, u trokut sela, turbe i ovo gore i ovo dol, i to spašava kao od nekog nevremena znači. Fala Bogu i od ratova nismo stradali i to je to i zato se to obnavlja, drži i tako.⁹

Poznato je da u slavenskoj mitologiji postoji tzv. slavenski mitski trokut¹⁰. Na tome tragu bi funkcionirao i ovaj trokut ali razlika je i u tome što su slavenski mitski trokutovi većinom nastajali nakon nekog tragičnog događaja, ali pri tome baš i nisu bili

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Đermek, Anđelko: „Slavenski mitski trokut i legenda o Kamenim svatima“. Dostupno (12.2009.) na (http://sms.zrc-sazu.si/pdf/12/SMS_12_Dermek.pdf).

'u funkciji' poput ovoga. Kod mještana ovog kraja postoji vjerovanje, kao što je i kazivač naveo, da trokut služi kao zaštita od prirodnih katastrofa. Koliko god to zvučalo kao nemoguće, ostaje činjenica da se u tom selu nisu događale neke nepogode sa katastrofalnim posljedicama, kao što su npr. poplave u maju 2014. godine, kada je cijelu regiju zadesila ogromna nesreća.

3.2. Predaje o lokalitetima

3.2.1. Kako je nastalo Velino Selo? O nastanku prezimena i porodica

U selu kad je se doselilo, dva su iseljenja bila, za vrijeme ustanka onoga znam. Ja mislim '62. godine bilo i imam ja zapisano ovdje, baš sam zato zapisao. Kad je se ovdje naselilo ja znam koje su se famelije naselile. Evo, prvo iseljavanje bilo 1830, a drugo 1867. Imam ja to zapisano, tamo ustanak Karađorđevića, kad je on to 1804. mislim il šeste podigo taj ustanak i otale... iseljavanje bilo. Ja sam samo ovo i uzo sada ovo zadnje. Ima tu opisuje da je se raseljavalo ovuda u Bijeljinu, Brčko, onda ovaj Orašje, Šamac i to je o iseljavanju. A ovde se naselilo prva famelija Bećirović, onda kasnije, oni su iz Čačka, a iz Užica su se naselili Penperovići. To su dvije famelije koje su najstarije ovdje. Eh sada isto moja famelija je iz Novog Sada. Naselili su se u Brčko i ovdje. U Brčkom imo sam, što se sad zovem Šećkanović, Šećkan je bio. On je bio oficir u Turske. znaš, bio je u Brčkom dok nije Austro-Ugarska došla. Kad je Austro-Ugarska došla, onda je on pobjego, pa je bio u Zvorniku u izbjeglištvu, a djed mi je rahmetli pričo, on je imo tada šest godina, djed. Ima on, ovaj, na oku kako je, ovaj, šta ja znam, ko dijete ubacio negdje sa dječurlijom u barut žigu vatre i ta uskočilo mu u oko, i ostalo u oku i crveno, to imo do smrti. Pričo mi on o tome dosta, znaš, i tako da je on osam godina krio se. A ovdje imo oca i brata, pa je brat mu bio Šerif, i poslije toga, poslije oca kad mu je brat umro, oni se podijelili. A onda je Austro-Ugarska snimala zemlju, gruntovnicu, tako da ih je razdvojila na Šerifoviće i Šećkanoviće. Mi smo dobili Šećkanoviće, a ovo su ostali Šerifovići. I po tome znam, al ne znam kad smo došli ovdje, al uglavnom, eto, on je iz Brčkoga. U Brčkom bio kao oficir taj neki Delibaša i osam godina krio se. I kad je izišla... zakon na snagu kad je izišo on se pojavio, jer bilo onda da ne smiješ, ko nije krvavio ruke da more. Tako se pojavio i njega oslobodili i dali mu da bude načelnik. Načelnik on bio i njegov sin načelnik, i moj djed rahmetli i ovi duge... bio sve do '38. godine to je naše bilo. '38. godine bili su izbori. Ono pred izbore. Onda je izabran iz druge famelije, iz Bećirovića je izabran Ahmet Bećirović. On je bio '38, on je bio do četerest i sedme godine, sve je u vlasti on je bio, partizani kad su bili, i esovci oni, njemačka vojska, i sve to njega je narod biro ispred sebe, ali on je eto fala Bogu ostao je živ. '47. godine nije on sa komunistima, znači trebao je da bude komunist, on to nije šćio, njega su tad zatvorili i onda je preuzela vlast komunisti.¹¹

¹¹ Kazivao: Alija Šećkanović (1933). Zapisali: Samra Kadušić i Mehmedalija Taletović 2015.

4. Priča od djetinjstva.¹² Kako je radio došao u selo.

*Prije nije bilo ono, znaš, struje, pa nije bilo ni radija, pa nije bilo ni ništa. Ali, eto, bili su radio, zapamtio sam ja, na baterije je bio radio, a to je bilo đe, nije bilo ovdje. Ovdje je došo prvi put pedeset i druge godine taj radio znaš sa baterijama. Ali kad je ovaj četerest osme i devete godine ovdje bio dućan, kuća bila i dućan bio ovdje i nekim slučajem je, ovaj, uzeo gramofon, znaš, al on je se navijo ono, znaš, na federe. I tada dolazilo mu se, gledalo, pjevale se one pjesme, a više jedan stariji čovjek bio bi vam **** ga (Cenzurisao: M. Taletović) ko je se tu zavuko pa pjeva. Zapamtio sam dvije pjesme od tih što su pjevali.*

Jedna je bila:

*Moja mati ćilim tka
hoće mene da uda
nemoj mati ćilim tkati
ja se neću još udati*

Druga:

*Mene mati zove da ja sa njom snijem
Neću mati ja s tobom spavati
postaje meni kratak jorgan, duga noć, zima mi je po svu noć
Kaže, mene dragi zove da ja sa njim snijem
Hoću dragi kod tebe mi dug jorgan, kratka noć, toplo mi je po svu noć*

A i malo je pjesama samo su te tada dvije, nije bilo sevdalinke. Ja sam ovdje sevdalinku čuo može bit pedeset i nekih godina, počele se ono pjevati.

I ovdje je priča o novinama/novotarijama, odnosno dolasku nečega novog u ovaj kraj. Situacija nije kao ona s vodenicom koju je đavo donio, radio je, izgleda, bolje prihvaćen. Posebno je zanimljiv „stariji čovjek“ koji se pojavljuje u ovoj priči. Tu se može najbolje uvidjeti reakcija jednoga običnog smrtnika pri dodiru s nečim novim. U prvoj pjesmi, koja je emitovana na gramofonu, a koje je kazivač zapamtio, ženski subjekt govori o položaju djevojke u tome vremenu. Zapravo, opće je poznato da su se djevojke najmanje pitale za koga će se udati, jer su o tome odlučivali roditelji. O tome svjedoči i ova kratka pjesma kao neka vrsta želje za slobodom kao i nespremnosti za udajom. Popularnost te pjesme (emitovana je), može se uzeti kao kolektivna tragedija i neravnopravni položaj žena naspram muškaraca toga doba. U drugoj pjesmi koja je opet u smislu želje jednog ženskog subjekta, ali za razliku od prve, s dozom erotskog naboja. Ženski subjekt je u odnosu na onaj u prvoj pjesmi, spreman za brak i općenito spolni kontakt. Ispunjenje želje je ponovo vezano za roditelje, jer su oni koji donose konačnu odluku. Može se primijetiti da je u obje pjesme objekt mati, što govori o položaju žene i njenom uskom kontaktu sa kćerkom. Želja/molba za ispunjenje želje

¹² U cilju što originalnijeg pristupa izvornom tekstu, ovdje je uzet ovaj naslov, jer ga je i sam kazivač tako naslovio.

nije upućena ocu vjerovatno iz straha koji on predstavlja za nju. Obje ove pjesme ostale su u pamćenju našeg kazivača, ali i nas, njihovih sakupljača i čitatelja.

Zaključak

Velino Selo je geografski smješteno u srce prirode, nadomak Čelića, a po riječima mještana, tu su uslovi za život izuzetno loši a time i život veoma težak. Uprkos tome, mjesto posjeduje jedno neprocjenjivo kulturnotradicijsko bogatstvo koje je nematerijalne prirode. U radu se moglo pročitati da je to bogatstvo hibridno, obogaćeno raznim vrstama usmenog predanja. Vrijednost i značaj usmenih predaja, legendi ili općenito potrebe za sačuvanjem kulturnog naslijeđa je u sistemu drugačijih vrijednosti znatno opao, ali to je postalo općepoznato. Postojanje želje da se to izmijeni ili ipak u krajnjoj mjeri održi probudilo se i ovoj grupi ljudi, koja je donijelabar jedan kratak zapis u ovome 'zakopanom blagu'. Ono što je zapisano, ostat će raspoloživo kao materijal za daljna istraživanja ovoga kraja, jer je pogodno i za neke druge naučne pristupe. Iako je u nizu značajnih i vrijednih stvari teško izdvojiti onu nešto vrijedniju, ipak se predaja o zakopanom blagu može izdvojiti. Ona se može uzeti kao narodno vjerovanje ili kao savršena sintagma koja posjeduje značenje na višoj razini. Što se više priča o njoj, ona postaje vrijednija. Jedan dio tog blaga bio je i kod našeg kazivača, koje je rado podijelio s nama. Što više radimo na prikupljanju i obradi građe, time sve više posjedujemo to blago.

Literatura

Đermek, Anđelko: „Slavenski mitski trokut i legenda o Kamenim svatima“. Dostupno 12/2009. na (http://sms.zrc-sazu.si/pdf/12/SMS_12_Dermek.pdf).

Karanović, Zoja (1989.). Zakopano blago – život i priča. Novi Sad, Bratstvo-jedinstvo.

Palavestra, Vlajko (2004.). Historijska usmena predanja iz Bosne i Hercegovine. Sarajevo, Buybook.

Softić, Aiša (2002.). Usmene predaje Bošnjaka. Sarajevo, BKZ „Preporod“.